

Gemeente Horst aan de Maas
De heer F. Brugmans
Postbus 6005
5960 AA HORST

datum	5 september 2018	behandeld door	Milieu/MM/HO/PJ/JH
uw kenmerk		telefoonnummer	+31881191200
ons kenmerk	UIT036132	bijlage(n)	
onderwerp	advies inzake aanvraag omgevingsvergunning uitbreiding geitenhouderij te Lottum		

Geachte heer Brugmans,

De gemeente Horst aan de Maas heeft het team milieu van de GGD Limburg-Noord (GGD) gevraagd een advies uit te brengen met betrekking tot de aanvraag omgevingsvergunning gericht op het uitbreiden van een bestaande geitenhouderij. De inrichting is gelegen aan de Losbaan 44 te Lottum. Door gebruik te maken van het GGD advies kan de gemeente gezondheid meewegen in haar besluitvorming rondom deze aanvraag.

De door u hiervoor beschikbaar gestelde informatie is o.a.:

- Ruimtelijke onderbouwing Losbaan 44 te Lottum, Frederix Advies, 23 juni 2018.

Achtergrond: gezondheid en veehouderij

Omwonenden van veehouderijen kunnen een verhoogde blootstelling hebben aan onder meer geur, fijn stof, biologische agentia en infectieziekten. Van geur is bekend dat dit kan leiden tot hinder en gezondheidsklachten zoals misselijkheid en hoofdpijn. Van veegerelateerd fijn stof, endotoxinen en biologische agentia is bekend dat deze tot gezondheidseffecten kunnen leiden zoals luchtwegklachten en van dier-op-mens overdraagbare infectieziekten.

Voor veel milieufactoren gelden wettelijke normen. Het is bekend dat ook onder de algemeen wettelijke normen gezondheidseffecten optreden, echter het is nog niet goed inzichtelijk vanaf welke concentraties of binnen welke afstand tot aan veehouderijen het risico is verhoogd.

Daarnaast is in de huidige wetgeving onvoldoende opgenomen dat bij vergunningverlening rekening gehouden dient te worden met het **cumulatieve effect** als een gevoelige bestemming omgeven is/wordt door meerdere veehouderijen.

Gepubliceerde RIVM rapporten

Op 7 juli 2016 is het RIVM rapport "Veehouderij en gezondheid omwonenden" gepubliceerd.

Tevens zijn de resultaten van dit onderzoek door de onderzoekers gepresenteerd tijdens een regionale bijeenkomst op 11 juli 2016 welke georganiseerd was door onze GGD.

De bestuurders van al onze gemeenten in de regio Limburg-Noord zijn geïnformeerd over het tweede rapport 'Veehouderij en gezondheid omwonenden - aanvullende analyses', middels een mailing d.d. 24 juli 2017ⁱ

In dit VGO-2 rapport wordt geconstateerd dat rondom pluimvee- en geitenhouderijen meer longontstekingen voorkomen.

Uit de aanvullende studies komt naar voren dat er voor geiten een statistisch verband is met het voorkomen van longontstekingen (met een straal van 2 kilometer). Dit betekent dat rondom geitenhouderijen mensen een grotere kans hebben op een longontsteking. Op dit moment kan er geen enkele bron-effect relatie worden beschreven tussen het verhoogd voorkomen van longontstekingen en de uitstoot vanuit de geitenhouderijen.

Opmerking: in het algemeen herstellen mensen van een longontsteking en ondervinden geen blijvend effect. Risicogroepen voor longontstekingen zijn voornamelijk heel jonge kinderen en ouderen. De ernst van een longontsteking hangt af van de gesteldheid van een patiënt en de verwekker. Wanneer de patiënt in een risicogroep valt, treden er eerder complicaties op. Ook onderliggend lijden van de patiënt kan de ernst van de symptomen verergeren. Kinderen zijn weliswaar gevoeliger, maar genezen in het algemeen ook beter/snel na een longontsteking.

Opmerking: endotoxinen maken onderdeel uit van het fijn stof. Het inademen van endotoxinen kan leiden tot acute luchtwegklachten en chronische effecten op de luchtwegen. Endotoxine-belasting in veedichte gebieden kan worden toegerekend aan de uitstoot van veehouderijen. Factoren die de grootste invloed hebben op de endotoxine-concentraties zijn afstand tot het bedrijf en het aantal dieren. Naast diersoorten die een hoge stofemissiefactor hebben, dragen diersoorten met een lage stofemissiefactor (waaronder geiten) ook bij aan de opeenstapeling van de endotoxine concentraties in de lucht.

Door gebruik te maken van het GGD advies kan de gemeente gezondheid meewegen in haar besluitvorming rondom deze aanvraag.

Op basis van bovenstaande informatie is het advies van de GGD aan de gemeente om bij lopende- en nieuwe vergunningaanvragen of meldingen, te vermijden dat de gezondheidsrisico's voor omwonenden groter worden. Dit kan door:

- voorkomen nieuwe knelpunten
- voorkomen dat bestaande knelpunten vergroten.

In onderstaande gezondheidkundige beoordeling (gecombineerd milieu en infectieziekten) is de GGD ervan uitgegaan dat de gemeente zelf de milieugegevens zoals aangeleverd voor de vergunningaanvraag door het bedrijf op juistheid heeft gecontroleerd. Bij de beoordeling is enkel rekening gehouden met de wijziging van de inrichting.

Wijziging inrichting Losbaan 44 te Lottum

De huidige situatie bestaat uit een melkgeitenhouderij met bedrijfswoning.

De aanvraag betreft het uitbreiden van 1060 naar 1440 melkgeiten. Hiervoor wordt een nieuwe stal gebouwd. Er wordt ook nog een nieuwe stal gebouwd voor de uitbreiding van 289 naar 400 jonge melkgeiten.

Tevens wordt de opslag van vaste mest uitgebreid naar een capaciteit van 550 m³.

De initiatiefnemer wil de mogelijkheid bieden om bezoekers kennis te laten nemen van een moderne melkgeitenhouderij door zichruimtes te creëren.

De inrichting ligt in het buitengebied maar wordt ook aangegeven als ontwikkelingsgebied intensieve veehouderij (POL 2014). In 2013 is de integrale structuurvisie Horst aan de Maas vastgesteld, waarin staat vermeld dat het projectgebied is gelegen in deelgebied 7D: LOG-voor de uitbreiding van agrarische bedrijven geldt een positieve grondhouding.

De inrichting ligt in het buitengebied ten westen van Lottum, waar veel vollegrond tuinderijen, kassen en veehouderijen zijn gevestigd.

De woonkern Lottum ligt op circa 4.1 kilometer afstand ten opzichte van bouwvlak. De woonkern Grubbenvorst ligt op circa 3.2 kilometer afstand. Er liggen 608 gevoelige bestemmingen binnen een straal van 2 kilometer, daar de helft van de woonkern Melderslo binnen deze cirkel gelegen is. Er is 1 bedrijfswoning binnen een straal van 250 meter rondom de inrichting gelegen.

Emissies

Vanuit gezondheid, omgevingsbewust handelen en zorgvuldige veehouderij bezien is het advies van de GGD te streven naar een reductie van emissie van zowel geur, fijn stof als ammoniak.

Immers blootstelling aan fijn stof kan ook onder de wettelijke norm van 40 µg/m³ leiden tot gezondheidseffecten als luchtwegklachten en verminderde longfunctie. Naast het fijn stof dat direct afkomstig is uit de stallen (primair fijn stof), vindt vorming van secundair fijn stof plaats doordat vrijkomend ammoniak uit de stallen reageert met andere stoffen in de lucht. Omdat ammoniak en secundair fijnstof zich over grote afstanden (tientallen tot honderden kilometers) verplaatsen, is dit verband niet specifiek voor omwonenden van een bepaald bedrijf, maar meer regionaal.

Uit het VGO onderzoek blijkt dat de longfunctie lager is bij mensen wanneer de concentratie ammoniak in de lucht hoog is.

Uit de beschikbaar gestelde informatie blijkt dat de emissies van fijn stof en geur in de beoogde situatie toenemen. Dit is vanuit gezondheidkundig oogpunt niet gewenst.

Emissies	Vigerende situatie	aanvraag	verschil
Geur (OU/s)	22389	30472	+8083
Ammoniak (kg/jaar)	*	*	
Fijn stof (gram/jaar)	23030	31360	+8330

*: niet vermeld in rapportage

Ammoniak

Gezondheidkundig gezien is het van belang om ook de ammoniakemissie zo laag mogelijk te houden. Ammoniak is namelijk een belangrijke geurfactor en de emissie van

ammoniak draagt bij aan de (secundaire) vorming van fijnstof deeltjes in de vorm van aerosolen.

Opmerking: In de rapportage staat niets vermeld over de ammoniakemissie (kg/jaar) in de nieuwe situatie ten opzichte van de vergunde situatie.

Geur

Geurwaarneming is een biologische reactie op geurstoffen hetgeen kan leiden tot lichamelijke reacties. De hinderlijkheid is afhankelijk van de aangenaamheid, duur, frequentie en intensiteit van de geur en deze is individueel bepaald. Geur kan leiden tot hinder en daarmee samenhangend klachten als misselijkheid, hoofdpijn, prikkeling van slijmvlies, irritatie van ogen en neus en slaapproblemen.

De GGD adviseert dat iedere afname van geur wenselijk is. De GGD adviseert voor geurhinder landelijke normen en streefwaarden op effectniveau vast te stellen. Binnen de woonkern achten de GGD'en maximaal 12% geurhinder acceptabel en in het buitengebied maximaal 20%ⁱⁱ. Dit hinderniveau komt in de woonkern overeen met een maximale voorgrond geurbelasting van 2 OU/m³ en achtergrond geurbelasting van 5 OU/m³. En voor het buitengebied een maximale voorgrond geurbelasting van 5 OU/m³ en achtergrond geurbelasting van 10 OU/m³.

Uit de beschikbare rapportage is de voorgrondbelasting berekend voor 5 locaties. De voorgrondbelasting (nieuwe situatie) varieert in de nabijheid van de inrichting tussen 5.5 en 13.4 OU/m³ (geurnorm 14 OU/m³).

Deelconclusie geur

Uit de berekende voorgrondbelasting blijkt dat in de nieuwe situatie de geurbelasting onder de geurnormen (buitengebied) liggen welke zijn vastgesteld in de gemeentelijke geurverordening.

Uit de beschikbaar gestelde informatie blijkt dat de geurbelasting op de 5 locaties in de beoogde situatie toeneemt ten opzichte van de vergunde situatie.

Uit de voorgrondbelasting berekeningen blijkt dat bij realisatie van de beoogde bedrijfsvoering niet wordt voldaan aan de gezondheidkundige advieswaarden (<5 OU/m³ in het buitengebied).

Opmerking: er zijn geen gegevens beschikbaar over de achtergrondbelasting.

Fijn stof / biologische agentia

Blootstelling aan fijn stof (PM_{2.5} en PM₁₀) kan leiden tot luchtwegklachten, acute klachten van ogen, neus en bovenste luchtwegen en verminderde longfunctie. Naast het fijn stof dat direct afkomstig is uit de stallen, vindt vorming van secundair fijn stof plaats doordat het vrijkomende ammoniak uit de stallen reageert met andere stoffen in de lucht. Deze omzetting gebeurt in de hogere luchtlagen van de atmosfeer waardoor het effectgebied van secundair fijn stof ver buiten de leefomgeving van omwonenden ligt en effect heeft op de volksgezondheid.

De wettelijke norm voor PM₁₀ ligt op 40 ug/m³ en maximaal 35 overschrijdingsdagen met een belasting van 50 ug/m³. Omgerekend naar een gemiddelde uitstoot in een jaar geldt er een maximale gemiddelde uitstoot van 31.2 ug/m³ PM₁₀. Ook onder deze norm worden gezondheidseffecten gevonden.

Vandaar dat de WHO deze norm heeft aangescherpt en de volgende strengere normen hanteert, t.w. PM10 20 ug/m³ en voor PM2.5 10 ug/m³ (jaarlijks gemiddelde). Een toename van de fijn stofbelasting voorkomen is een belangrijke preventieve maatregel voor vermindering van gezondheidsrisico's.

Daarom adviseert de GGD dat de concentratie fijn stof in de buitenlucht niet verder moet toenemen en pleit voor een 'stand-still', en een verlaging van de fijn stofconcentraties in de buitenlucht.

Opmerking: er zijn geen gegevens beschikbaar over de huidige situatie.

Deelconclusie fijn stof

Uit de gegevens blijkt dat in de beoogde situatie de concentratie fijn stof (inclusief bijdrage bedrijf) op de op de 10 gevoelige objecten tussen 21.67 en 22.33 ug/m³ bedraagt met tussen de 9.6-10.6 overschrijdingsdagen.

Vanuit gezondheidskundig oogpunt is een afname een gewenste ontwikkeling.

Endotoxinen

De concentratie endotoxinen in de lucht is een betere parameter voor gezondheidseffecten van veehouderijen dan fijn stof. Endotoxinen kunnen via inademing acute luchtwegklachten en chronische effecten op de luchtwegen veroorzaken.

Uit het VGO-2 onderzoek blijkt dat de endotoxineconcentratie over het algemeen op een afstand van 250 meter van veehouderijen is gedaald tot vrijwel het achtergrondniveau.

Geiten zijn een diersoort met een relatief hoge emissiefactor.

Ook diersoorten met een lage stofemissiefactor dragen bij aan de opeenstapeling van endotoxineconcentraties in de lucht.

Opmerking: er loopt momenteel onderzoek naar een toetsingkader voor endotoxinen.

Geluid

In de beschikbare rapportage staat dat in de beoogde situatie de bedrijfsactiviteiten dienen te voldoen aan de langtijdgemiddelde dag geluid niveaus van 48 dB(A) op de gevel van gevoelige bestemmingen (art. 82 Wgh).

Deelconclusie geluid

De GGD adviseert een maximale dagbelasting van 50 dB(A) en nachtbelasting van 40 dB(A) op de gevel ter bescherming van de gezondheid.

Opmerking: er zijn geen gegevens beschikbaar over de situatie op de gevoelige bestemmingen.

Algemene aanbeveling: Een aantal activiteiten op een veehouderij vinden in de avond/nachtperiode plaats, bijvoorbeeld het op transport zetten van vee en melktankwagens. Daarom is het aan te raden om de laad-/losplaats voor dieren en mest op een gunstige locatie te lokaliseren, afgeschermd van de openbare weg en op een locatie waar geluid naar de omgeving kan worden beperkt. Hierbij kan men denken aan het inpandig maken van een laad- en losplaats of deze plaats aan de achterzijde van een bedrijf te lokaliseren.

Zoönosen

Een zoönose is een infectieziekte die van dieren op mensen kan overgaan. Per diersoort kunnen verschillende ziekten voorkomen die zich via de lucht verspreiden naar mensen, via direct contact tussen dier en mens of via voedsel. Voor omwonenden zijn vooral de via de lucht overdraagbare aandoeningen van belang.

Algemeen geldt dat veehouderijbedrijven zorgen voor een (mogelijke) verhoogde blootstelling aan via de lucht overdraagbare zoönoseverwekkers en antibioticaresistente bacteriën die leiden tot een verhoogd risico op infectieziekten of moeilijk behandelbare infecties, met name bij kwetsbare groepen. Het is nog niet goed inzichtelijk vanaf welke concentraties of binnen welke afstand tot aan veehouderijen het risico verhoogd is.

In relatie tot geitenhouderij is met name Q-koorts van belang. Sedert de Q-koorts uitbraak 2006-2010 en de daarna ingestelde vaccinatieplicht voor melkgeiten en schapen (bij > 50 dieren) speelt dit probleem niet meer in Nederland.

Om de infectierisico's voor mensen in direct contact te verminderen kunnen op twee niveaus maatregelen genomen worden: de aanwezigheid van zoönoseverwekkers bij de dieren verminderen en transmissie van dier naar mens tegengaan. Door vaccinatie wordt aan beiden voldaan. Daarnaast is hygiënisch werken en zorgvuldige mestverwerking van belang.

Deelconclusie zoönosen

Sinds de invoering van vaccinatie tegen Q-koorts speelt deze ziekte geen rol meer met betrekking tot geitenhouderijen in Nederland. Door hygiënisch werken en zorgvuldige mestverwerking wordt het risico op verspreiding van overige ziekteverwekkers en resistente micro-organismen beperkt. Het is nog niet goed inzichtelijk vanaf welke concentraties of binnen welke afstand tot aan veehouderijen het risico verhoogd is. De ondernemer geeft aan dat er geen hygiënesluis aanwezig is. De GGD is van mening dat er extra aandacht besteed dient te worden aan de preventie van insleep van infectieziekten door werknemers en bezoekers.

Eindconclusie

De GGD adviseert om te vermijden dat gezondheidsrisico's voor omwonenden groter worden. Vanuit gezondheid, omgevingsbewust handelen en zorgvuldige veehouderij bezien is het advies van de GGD te streven naar een reductie van emissies van zowel geur, fijn stof als ammoniak.

De emissies van fijn stof en geur nemen in de beoogde situatie toe. Dit is vanuit gezondheidkundig oogpunt niet gewenst.

De GGD concludeert dat de voorgrondbelasting op de 5 geurgevoelige objecten in het buitengebied niet voldoen aan de gezondheidkundige advieswaarde (<5 OU/m³) in de beoogde situatie.

De GGD adviseert vanuit gezondheidkundig oogpunt voor fijn stof minimaal een "stand still" (geen verdere toename) van emissies en concentraties.

Gezondheidkundig gezien is het van belang om ook de ammoniakemissie zo laag mogelijk te houden.

Uit de aanvullende VGO-studies komt naar voren dat er voor geiten een statistisch verband is met het voorkomen van longontstekingen (met een straal van 2 kilometer). Dit betekent dat rondom geitenhouderijen mensen een grotere kans hebben op een longontsteking. Op dit moment kan er geen enkele bron-effect relatie worden beschreven tussen het verhoogd voorkomen van longontstekingen en de uitstoot vanuit de geitenhouderijen.

Er liggen 608 gevoelige bestemmingen binnen een straal van 2 kilometer, daar de helft van de woonkern Melderslo binnen deze cirkel gelegen is. Er is 1 bedrijfswoning binnen een straal van 250 meter rondom de inrichting gelegen.

De woonkernen Lottum en Grubbenvorst op >2 kilometer afstand liggen van de inrichting.

De GGD is van mening dat deze resultaten bij slechte of onjuiste bedrijfsvoering of afwijking van reglementen, makkelijk ten negatieve kunnen veranderen en kunnen leiden tot ongewenste situaties. Daarvoor is een goede borging in de vergunning of in gemeentelijk beleid noodzakelijk zodat, indien nodig, tot controle en handhaving kan worden overgegaan.

Opmerkingen:

- Er zijn geen gegevens beschikbaar over de achtergrondbelasting op de gevoelige bestemmingen.
- De heersende achtergrondconcentratie aan fijn stof wordt niet genoemd in de beschikbare rapportage.
- In de rapportage staat niets vermeld over de ammoniakemissie (kg/jaar) in de nieuwe situatie ten opzichte van de vergunde situatie.
- Er zijn geen geluidgegevens beschikbaar over de situatie op de gevoelige bestemmingen.

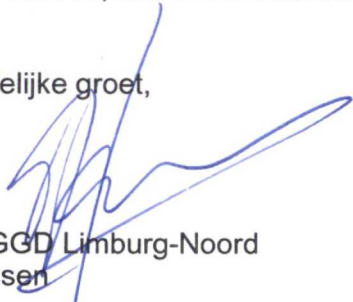
Aanvullende aanbevelingen zijn:

- Bij de aanbouw en toekomstige renovaties dient gebruik gemaakt te worden van optimale technieken om emissies en de introductie van ziekteverwekkers te minimaliseren.
- Houd bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen voldoende afstand tussen veehouderijen onderling ter voorkoming van de verspreiding van dierziekten en zoönosen.
- Om de infectierisico's voor mensen in direct contact te verminderen kunnen op twee niveaus maatregelen genomen worden, t.w.:
 - o de aanwezigheid van zoönoseverwekkers bij de dieren verminderen (vaccineren)
 - o transmissie van dier naar mens tegengaan.
- Het consequent hanteren van strikte hygiënemaatregelen en het toezien op het opvolgen van die maatregelen is van belang
- Om de geluidsproductie richting omgeving te minimaliseren is het aan te raden om de laad-/losplaats voor dieren en mest op een gunstige locatie te lokaliseren, afgeschermd van de openbare weg. Hierbij kan men denken aan het inpandig maken van een laad- en losplaats of deze plaats aan de achterzijde van een bedrijf te lokaliseren.
- De eventuele negatieve risicoperceptie van omwonenden kan door het krijgen van goede informatie en voorlichting positief worden bijgesteld.

Aanbevolen wordt dan ook om hier vóór en tijdens realisatie van het bedrijf voldoende aandacht aan te besteden.

Mocht u naar aanleiding van bovenstaande vragen hebben dan kunt u contact opnemen met het team Milieu (contactpersoon mevrouw drs. M. Meijerink, milieugezondheidkundige) of het team infectieziekten (contactpersoon de heer P. Jacobs, arts infectieziekten) (tel. 088-1191200).

Met vriendelijke groet,

Manager GGD Limburg-Noord
Henk Janssen

i.a.a. Gemeente Horst aan de Maas – t.a.v. mevrouw C. Peeters – Postbus 6005 –
5960 AA Horst

ⁱ Reactie GGD Limburg-Noord op onderzoeksresultaten veehouderij en gezondheid, mailing d.d. 24 juli 2017.

ⁱⁱ Bron: Geurhinder van veehouderij nader onderzocht: meer hinder dan Handreiking Wgv doet vermoeden? – L. Geelen, D. Boers, e.a. - Bureau Gezondheid, Milieu & Veiligheid GGD'en Brabant/Zeeland en Institute for Risk Assessment Sciences, Universiteit Utrecht. - 23 maart 2015.